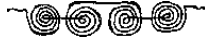

Muskildiko gazteak laudorioztatuko nituzke. Benetan, alimaleko lana egin dute, bai egoitzako eraberritze lanetan, bai kanpainako jardueretan eta hau guztia dohaintasun osoz, jakina. Bere euskaltasunari zentzu bat ematen dion gazteria bat da, zinez, Muskildikoa, eta Xiberoko Botzaren egonleku berria ikuskatzerat etorriko zaretenok, muskildiar gazte horien esku-hartze oso handiaz gogoratuko zaretelakoan nago. Bisitaldi horretan erakutsiko dizuete, ziur aski, emanaldiak jendaurrean egiteko gela handia. Hau izango da Xiberoko Botzaren egoitza berriaren ekarpen handienetatik bat, saioak jende aurrean egingo diren gela honek lotura are sendoagoa egingo baitu irratia eta haren entzuleen artean. Entzuleak baino gehiago, azken finean, jarduleak, parte-hartzaileak nahi eta merezi baititu Xiberoko Botza bezalako irradi batek.;

Andres Urrutia

Alferkeriarekin, oro nekhe dira; lanarekin oro erretch dira. Esaldi biribila —esan nuen nire bostean—, egitekoak eta eginak ondo bereizten dituena. Mahai gainean zegoen liburuak halakoxea zuen azaleko goiburua. Liburua —edo hobeto esanda, liburutxoa—, kanpoaldean behinik behin, horixka zen, aspalditik ihartuta dagoenaren erakusle. Bazter batean ere, ageri-agerian, jarraikoa: *Sos batean saltzen da bakarra.* Erdi-erdian eta letra larrietan, *Almanaka*; hizki txikiagoetan, *berria*. Apartekorik ez, *Euskarazko egunaria* esamoldea. Urtea, dena den, ezin goitik edo behetik nabarmendu, ezta albotik gaineratu ere. Beharbada, aspaldiko urteetan idatzia zen hura, eta norbaitek, ahazturik edo, liburu-denda hartako zoko batean utzia.

Edukiak, beraz, bazekarren bere garramuratxoa. Menturaz, argitalpen harrigarriren bat ere tartean izan zitekeen,

titulu handi-mandi baten azpian hutsik eta deus gabe orri zuriak ematen dituzten horietakoa. Agian, gaztelaniaz ezagutu genuen *Calendario Zaragozano* hura ere, urrundik baino, hur-hurretik zuen gure eskuarteko horrek.

Jakin-minak eraginda, liburu-denda hartako bazterrik aproposenean jesarri naiz, hain zuzen ere, *Irakurgunea* izentazioa duen esparru zabalean. Nabarikoa, haren moduko liburu-denda zahar batean. Nahitaezkoa, liburu-sal-toki garaikideotan. Hantxe sumatu ditut irakurle asperrezi-nak, idatzi batetik bestera etengabe igarota. Han ere, liburu eta komikietan barna, paperezko abentura eta joan-eto-rietako pertaide sutsu eta ipurdikarak.

Esku artean dudan horrek, hala ere, ez dit horrenbes-terako abagunerik eskaintzen. Izan ere, entzuna nuen al-manakek kontu-arrazoiak ematen zituztela, itsasgorak eta itsasbeherak, eguratsaren nondik norakoak eta eguneko santuen izenak. Osokoenak ere, ez edozelakoak. Ilargiaren neke-lor eta aldaketak, aholku praktikoak eta irakurtza egokienak ere, tarteka-marteka igarri behar, testu luzetxo-a-goien atari eta sarrarazle.

Liburuxka hark ez zuen eite horren aztarnarik. Inon ere ez irakurgarri euri nahiz eguzki, haize zein lehortearen norabiderik, harako *eguzki distiratsuaren egunetan ere, euria gertagarri* edota *trumoién artean, beti argi-ilunak*. Esaldi ai-patu hura ere, *goizean hotz, arratsean bero eta harrabots*, ja-so gabe eta hutsune.

Almanaka horretan, beraz, ez zen horrelakorik, lauz-pabost testu luze-labur baino, merkataritzako iragarkiak tropelka barneratu aurretik. Azala bata; mamia, bestea. Badaezpada, giharrekoa eta barrukoa emango dizkizut, irakurle, gure gaurko honi, beteen egokitzen zaizkionak horiexek direla hala iritzita.

Euskaldunon Egunkaria: Bizkaia gehigarria

Behin batean, bazen herrialde lurrintsua eta berde sama-rra, euskara «ez ohizko» batez hitz egiten zuena. Sasoi ba-tean ere, handik etorri ziren Euskal Herria berpizteko go-goak eta grinak. Hiriburua zuen handi-zabal eta langintsua.

Hara biltzen ziren kea, burdina, erreka eta itsasoa. Euskara bera ere, aspaldikoa, bertakoen aho zein idatzietan.

Hasi dira hangoak, bat-batean, euren buruari Mendebaldekoak esaten, mendebaldetik sarri-sarri datorren erreka-haize hori eragile bizia nahi dutelako. Mendebaldea bera, hortaz, mugalde luzea. Halakoak dira horiek, euskararen mugariari gogor eta sendo eusten diotenak.

Muga-herria, Bizkai herria. Horren adierazle eta mezulari, *Euskaldunon Egunkaria*-k Bizkaiko Foru Aldundia-
ren laguntzarekin asmatu digun *Bizkaia* gehigarria. Modan ei dago Bizkaia. Askoren ustez, moda-bolada hori ez doa Benito Lertxundiren abesti sonatutik harantzago, Bizkaiaren euskal exotikotasuna lau bertotan laburtzerik izango bagenu bezalaxe. Bizkaia, jakina, hori baino gehiago bada. Hasteko, eta besterik gabe, euskalgintza bera ulertzeko modua ere badugu Bizkaia, ziur asko, hamaikak txo «aurreraturena» baino bestelakoa, osterantzekoagoa.

Bizkaia beti egon da hor, entzungai, Euskal Herri osoari adi-adi. Beste euskal lurraldeekin bat egiteko beti prest, euskarari eta euskal nortasunari dagokienez. Bat-egite horrek, edozelan ere, ez dakar inori men egitea, inoren morroi ez baita Bizkaia. Begirunea zor zaio Bizkaiari, begirune osoa. Begirunea zor du Bizkaiak, horretarako aukera ahalbideratzen bazaio.

Bizkaia dugu orain bidegintza horretarako tresna, as-teartetik igandera esku-eskura, zortzi orrialdetan egunero-ko albisteak eta bertako ingurumariak erakusten dituenak. *Hori ondo!*, esango du norbaitek. Esatetik egintzara, alabaina, bada tartekorik. Eroapena eskatu behar, nonbait, egun zurrun eta estutxo irizten duguna bihar-etzi nasai eta malgu dastatzeko aukera izan dezagun.

Oro har, ekimen erakargarria. Ments du horrek bizkaiera literarioaren tradizioan gehiago errotzea. Falta du, beharbada, testuen aldetik arreta zorrotzagoa. Sobera ditu euskalkikeria batzuk. Onak ditu asmoak, gogoak eta ekin-tzak, batez ere, denboraren harian astinaldi sakona ekar-tzen badio Bizkaiari, euskal herrialde horrek, inolako lotsarik gabe, bereak dituenak kanpora ditzan. Badatoz horretarako zantzuak, gero eta bistaragokoak.

Bada, beraz, zeregin franko bizkaigintzan. Begitazioaren garaia baino, ereintza-sasoia dugu honako hau Bizkaiko euskalgintzaren alorrean.

Frai Bartolome eta Frai Mateo Zabala gure artean

Grizon iratzarria zela Frai Bartolome Santa Teresakoa, edonork daki. Urtetan ibili zen euskal idazle eta sermolarri. Haren lanak ere, antzinatik ziren argitaratu gabeak, *Ica-siquizunac* batik bat. Ez, horratio, euskaldunen ahoetan ez deduzko eta ahaztuta, bizi-bizirik eta oroigarri baino. Filologia kontuetan maisu dabilzanetatik hainbatek ere jaurtia zuten epaia, bizkaieraren jaiotze-aldian umotu zen fraide karmeldarraren gainean.

Bizkaiak bere seme euskaltzale bati zor ziona bete du, Frai Bartolomerena berrituz gure eskuetan jarritz. Urkiza eta Baraiazarra euskaltzaleen adoreari eskertu behar diogu hori. Tartean, beste behin ere, Bizkaiko Foru Aldundiaren laguntza.

Ez da horretan agortu bizkaieraren emaitzarik, aurten ere, albo-albotik egin baitio oles gure Frai Bartolomek Frai Mateo Zabala bere geroko hurbilaren idazlekideari. Azken horren testuak ere, eskuragai eta irakurgarri, Aita Villasanteren babespean. Zabalaren sermoi trinko horien artean, galburu ederretan, hamaika pasadizo, kontakizun, esamolde jator eta jarraibide zehatz.

Prosa behar dugu! —aldarrikatu zen behin batean euskal baratzearen erdian. *Poesia ere bai!* —erantzun zuten beste batzuek, oiuhu bortitzagoa eginez. Asaldatu ziren orduan saiakeraren esparrukoak, hizkuntzaren ederra jendilaje horien eskuetan jausiko zelakoan. *Biba klasikoak!*, esango luke beste horrek —ni ere taldeko, jakina—. Kezka-buru, bide beretik ere, euskal klasikotasuna aipatzerakoan maiz-sarri sumatzen den irizpiderik eza.

Klasikotasun horren izenean, esana dut eta berresango dut: ondo etorri, Frai Bartolome eta Frai Mateo Zabala horiek, XXI. mendeko euskal eremura. Zuen berba-lauko

jarioa behar dugu, premiazko zaigu hainbat eta hainbat eremutan. Hizkuntzaren ederrak eta hizkeraren bizitasunak —egokitasuna ere ahanzteke— bene-benetan eskertuko dizuete eta.

Euskaltzaindia. Euskara batuaren lehen itzulia

Edozein Akademiarentzat garrantzitsu izan ohi da hizkuntzaren hiztegia ontzea. Bere-berea du Euskaltzaindiak euskararena eta horri ekin dio, buru-belarri, azken urteotan. Askorentzat luzeegi joan doana, beste batzuentzat labur-arin etorri dator, hizkeraren biziraupenari bagagozkio bederen.

Lehen itzulia amaitu berri du Euskaltzaindiak, eta bigarrenak eta hirugarrenak ere aurki izango ditu aztergai. Irizpideak irizpide, badakigu horiek ere eztabaidagarri izan daitezkeela, ez baitira erraz lotzen gizartearen ibilerak eskatzen duena eta hizkuntzak eskabide horri aurre egiteko behar duena.

Bi-biok erkagarri badira ere, apustua zeren alde egin behar den horretan argi dago, nire ustez, erdietsi beharrekoa: euskararen hiztegi zabala eta eguneratua, egungo premiei ihardesteko gai dena, aspaldiko tradizioan errota eta zimendatua.

Aurreko horien arteko oreka ez da, inondik ere, aise lortzeko modukoa. Asmatuko al du gure Akademiak horretan? Auskalo.

Nolanahi ere, garai berri baten aurrean gaude, eta hurrengo urteotako euskalgintza-eredua zehazten doa ezari-ezarian.

Langintza horretan Euskaltzaindiak izan behar duen zeregina, horra hor gogoeta sakon baten pean jarri behar dena. Horri buruzko ahotsak nonahi entzun ohi dira. Urliak hauxe, sandiak horixe eta berendiak huraxe. Gehienetan, hala ere, ohar egileak ura bere erre kara eraman nahian. Euskalgintzak, historian lehendabizikoz behintzat, dirua omen dakar eta merkataritzako mundua, ondotxo dakigunez, ez doa barne-barnetik estekaturik hizkuntzaren kalitate eta duintasunarekin.

Bi horien izenean maiz eskaintzen zaigun euskal «kultura» horren aurrean, zerbait egiteko premia larria inon bada, Euskaltzaindian da. Hor izan beharko luke zinezko —eta ez itxurazko— habia eta egonlekua euskal kultura anitz eta zabalak, aukera bakarrekoa baino, euskarari berari bide desberdinak eskain diezazkiokiena. Horretarako, alabaina, Euskaltzaindiak bereganatu behar ditu hizkeraren neurria emateko ardura eta kezka, historiatik, tradizioetik eta lanetik datorkionari eutsita.

Euskarazko kultura berriak, bistan da, ezin euskararen aje horiei sendabelar hutsak eman; gaitza, zoritxarrez, aspaldikoagoa eta trinkoagoa da euskararen baitan. Erradiografiak beharrezko, eta terapia egokiak, are beharrezkoagoak. Jokoan dago euskararen geroa eta euskarari aukera zabala ziurtatu beharrean gaude, petrikilo desegokien eskuetan utzi gabe.

Su-etenik ez; erasorik, bai

Joan zaigu bakea, dardarapean bizi gara eta ezinegonak bete gaitu. Su-eten nahiz bake, isilik genituen izkiluak, ber-bertan eta berriro entzungai ditugunak.

Bortizkeria aitzakia delarik, erasoan ekin eta ekin, Euskal Herriko ezaugarriak sakonki harrotzeko asmotan.

Ez dakit kultura den, ez dakit urte honi dagokion. Badakit, ostera, urte luzeetan euskararen alde jardun duten norbanako franko susmopean direla, laster batean erruztaturik ikusiko dugun euskarazko kultura oso baten aitzindari gisa.

Hogeita bost urte luze —oso luze!— joanak dira erregimen politiko berria dugunetik. Badirudi hogeita bost urte hauetan ez dugula desberdinak izaten ikasi, ezta desberdintasunetik abiatu eta elkarrekin bizitzen ere.

Gero eta ozenago dator deiadarra, gaztelania santu horren aldamenen bestelakorik egongo ez bailitzan. Euskaraz ez omen da zilegi eta legezko, folklore hutsezko konuetan ez bada. Unibertsitateko curriculumak, ogibide-alorrekoak... oro dira deusezak erdaraz gauzatu ez badira. *Itxu-rakeria hutsa!*

Halakoak bitartean, euskal kultura, zalantzarik gabe, duda-mudazkoa eta oinarri gabekoa, dirulaguntzak gora-behera.

Su-etenik ez, bakea urratua. Etorkizun baldintzatu, oro har, euskal kultura ganorazko batentzat. j

Iñaki Zabaleta Urkiola

Azaletik eta azpitik

2000. urtea (ikusle gutxi ohi dituen) antzerkia eginez hasi zen euskarazko kulturarentzat, eta *Mari Sorgin* deituriko lan berria taularatu zuen Taupada taldeak Elgoibarren. Ezin zitzaion egokiago eman hasiera milurtekoari, ezen, metafora arrunt bat paratuz, antzerki, errepresentazio, edo itxuratzea baita maiz gure kulturako jendearen izanaren ezkutune eta babestoki. Bigarren kultur ekitaldia bertso-laritzaren bidetik joan zen Zumaian, omenaldia ongi merezita zuen euskaltzale bati bertso-aste osoa eskainiz, bazkaria barne. Hirugarrena, Eusko Jaurlaritzak *Ikusgela* telebista-programak ekoizteko arautu zuen dirulaguntza izan zen; sei mila euro saio bakoitzeko.

Nire iritziz, aurreko adibideok franko ongi adierazten dituzte euskarazko kulturaren ezaugarri batzuk. Begiratu arina egiten badugu, nabarmena da gipuzkoarren eman eta ekarri oparoa, bertso-laritzaren pisua, eta Eusko Jaurlaritzaren sos-banatzaille funtzioa, hiritar guztiongandik bildutako zergak *laguntza* deituraz gizarteratuz.

Datu hauek eskuratu ahal izateko ez dut hemerotekara oinez joan beharrik izan, aski izan dut *Argia*-k eskaintzen duen *Euskal kulturaren hari@* izeneko internet-zerbitzua ikuskatzea nire mac-ean. Zorionak, oso albiste-laburpen baliagarria egiten dute. Eta *Argia*-koen antzera, beste hainbat enpresa eta talde ilusioz ari dira ziberespazioko